

NTCN

National Talent Centre
of the Netherlands

HET BELANG VAN EEN VLOEIENDE VERBINDING (PO-VO)... (ook) voor leerlingen met kenmerken van begaafdheid

Desirée Houkema - National Talent Centre of the Netherlands (NTCN)

ETSN | European Talent
Support Network

EEN VLOEIENDE VERBINDING

- **Inleiding**

- **Waarom** (ook) aandacht m.b.t. de **doorgaande ontwikkeling** van leerlingen met kenmerken van begaafdheid in de overgang van po naar vo?
- **Praktijkvoorbeelden** samenwerking PO-VO voor begaafde leerlingen

- **Uitwisseling**

- **Delen** van ervaringen en inzichten
- **Inventariseren** van kansen en belemmeringen in de aansluiting PO-VO
- **Inzicht** in mogelijkheden en behoeften m.b.t. follow-up en rol SWV

WAT ZIE/ERVAAR JE IN DE PRAKTIJK?

- Signaleer je **problemen** bij de overgang van po naar vo?

⇒ Hoe uit zich dit?

- Aan welke **behoeften** van leerlingen wordt nog niet voldaan?

- Is dit probleem specifiek voor (een deel van de) leerlingen met kenmerken van begaafdheid?

⇒ Aan welke **oplossingsrichtingen** denk je?

EEN DOORGAANDE ONTWIKKELING...

... betekent onder andere aansluiten op

leertempo en **ontwikkelingsniveau** van leerlingen...

- Onderwijsaanpassingen (compacten, verrijken, versnellen) gaan (vaak) uit van aanbod (afgestemd op “gemiddelde”)

“Begaafde leerlingen leren zo’n 2-5x sneller dan gemiddeld...”

⇒ Hoe kun je aansluiten op

ontwikkelingsmogelijkheden en **-behoeften?**

VERSNELLEN: WAT WETEN WE WEL/NIET?

Workshop:
De sociale en emotionele effecten van versnellen

slo

- Conference 'Bijzonder Begaafd'
- 'Gezien worden en jezelf laten zien'
- 12 oktober 2017 in Nieuwegein

Dr. Lianne Hoogeveen
Radboud Centrum Sociale Wetenschappen / CBO Talent Development

Bekijk de volledige lezing
via: [YouTube](#)

Initiatieven t.b.v. een **doorgaande ontwikkeling** voor begaafde leerlingen van PO naar VO:
Masterclasses, 8+, tussenjaar/verlengde onderbouw, aangepaste onderbouw, etc.

PRAKTIJKVOORBEELDEN PO-VO

RICHTVRAGEN BIJ PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Relateren aan eigen context en aan eigen rol
 - Welke meerwaarde heeft dit voor leerlingen? In welke behoeften voorziet dit?
 - Welke leerlingen zie je dit doen?

- Wat doen jullie al wat hetzelfde is of hiermee vergelijkbaar?
- Welke mogelijkheden zie je hiervoor in je eigen school/scholen binnen jouw swv?
- Hoe kun je dit anders invulling geven om tegemoet te komen aan deze behoeften?
- Hoe kun je draagvlak creëren?

- Hoe verhoudt dit zich tot andere onderwijs-/ schoolontwikkelingen?
- Wat betekent dit voor alle/andere leerlingen?

PRAKTIJKVOORBEEDEN PO-VO

Masterclasses slimme leerlingen OSG West-Friesland

Geplaatst door: Redactie SLO

Op OSG West-Friesland in Hoorn krijgen (hoog)begaafde basisschoolleerlingen uit groep 7 en 8 masterclasses van leerlingen uit de bovenbouw van de OSG. Het mes snijdt aan 2 kanten: beide groepen leerlingen worden extra uitgedaagd en ontwikkelen zich cognitief op een ander niveau.

- **Masterclasses**
- Voor begaafde leerlingen (PO gr. 7-8) van > 40 basisscholen in de regio
- Door begaafde bovenbouw- en oud-leerlingen VO
- VO leerlingen verzorgen blokken van 3 weken (3x 100 minuten) over onderwerpen naar eigen keuze

PRAKTIJKVOORBEEDEN PO-VO

- Regionale samenwerking (alle PO-VO scholen in Noordoostpolder)
- **8plus**: wekelijkse verrijgingsklas **op het VO** voor groep 8
- Vakdocenten VO, gespecialiseerde (ECHA) begeleiders
- Beleid: PO (t/m gr. 7 plusklassen), VO follow-up (klas 1-6)
- Leerlingen blijven ingeschreven op het PO

8+ voor begaafde leerlingen in de Noordoostpolder

Samenwerken in de regio

Hoogbegaafde leerlingen van groep 8 naar Zuyderzee Lyceum in Emmeloord

Samenwerken in de regio

PRAKTIJKVOORBEELDEN PO-VO

Inter
Groei naar het vwo
mezzo

Klaar met de basisschool
maar nog niet klaar voor
de middelbare school?

Intermezzo

HONDRUG COLLEGE

Klaar met de basisschool, maar nog niet klaar voor de middelbare school?

Intermezzo, een leerjaar voor begaafde leerlingen die uitgeleerd zijn op de basisschool en nog niet klaar zijn voor het voortgezet onderwijs. Een tussenjaar waarin de leerlingen voorbereid worden op een goede start in het eerste leerjaar van het vwo.

Deze leerlingen komen vanuit groep 7 of 8 van het basisonderwijs met een vwo-advies op het Hondsrug College en krijgen dan een verlengde onderbouw van vier in plaats van drie jaar. Na 1 jaar Intermezzo volgt er voor iedere leerling een advies. Dat advies geeft aan welke richting de leerling het beste kan kiezen als vervolgtraject. Dat zou bijvoorbeeld kunnen verwijzen naar leerjaar 1 van het vwo, gymnasium, vwo+ of naar nog iets anders. Het staat iedere leerling vrij om na Intermezzo de schoolloopbaan op een van de collega voortgezet onderwijs scholen te vervolgen

praktijk

LOF-initiatief: Tussenjaar, groei naar het vwo (Intermezzo)

lerarenredactie | bijgewerkt op 10 juli 2017 | po, vo

Het Stedelijk Gymnasium Nijmegen is gestart met een tussenjaar tussen basisonderwijs en vwo, met steun van het LerarenOntwikkelFonds (LOF) en het Samenwerkingsverband voor Passend Onderwijs.

**KLAAR MET DE BASISSCHOOL
MAAR NOG NIET KLAAR VOOR
DE MIDDELBARE SCHOOL?**

- **Intermezzo**
- Tussenjaar op VO (verlengde onderbouw)
- Aangepast programma (geen VO vakken)
- Leerlingen zijn ingeschreven op het VO

PRAKTIJKVOORBEELDEN PO-VO

Gymnasium Plus op het Odulphuslyceum

Op het Odulphuslyceum in Tilburg krijgen jonge, versnelde leerlingen in de onderbouw het gymnasium op een andere manier leren, in een groep met gelijkgestemden (peers).

- **Gymnasium Plus**
- Versnelde/jonge leerlingen (in leeftijd, of gedrag)
- Aangepaste VO onderbouw
- Gemiddeld 3 jaar
- Geen jaarovergangen (klas1-3)
- Gepersonaliseerd leren

EXTRA PRAKTIJKVOORBEELD: VO

 Versneld/verrijkt vwo op het Helen Parkhurst

Geplaatst door: Redactie SLO

Versneld en verrijkt vwo op het Helen Parkhurst 01:56:1

Getalenteerde vwo-leerlingen meer uitdagen is de gedachte achter de regeling versneld/verrijkt vwo die sinds 2016 van kracht is. Daarmee kan de leerling die zich in de klas bijvoorbeeld verveelt sneller vooruit en mag een getalenteerde leerling in de brugklas al met informatica uit het vijfde jaar aan de slag. Met deze video krijgt u een inkijkje in hoe het Helen Parkhurst in Almere hun versnelde/verrijkte vwo programma vormgeeft.

- **Versneld/verrijkt vwo**
- Voor zeer getalenteerde vwo-leerlingen
- Versneld 5-jarig VWO

**HELEN
PARKHURST**
Daltonschool mavo havo vwo

Home > Alle subsidies > **Versneld en/of verrijkt vwo**

> Vraag en antwoord
> Documenten

De beleidsregel versneld vwo en/of verrijkt vwo is ontwikkeld voor zeer getalenteerde vwo-leerlingen.

Versneld
Door de beleidsregel kunt u eenvoudiger aan een groep vwo-leerlingen een versnelde vijfjarige vwo-opleiding aanbieden. U krijgt - met medeweten van de Inspectie van het Onderwijs - ruimte om ingrijpend te schuiven met de bovenbouw naar de onderbouw. Daarmee comprimeert u het vwo-programma tot vijf jaar.

Verrijkt
U kunt ook een verrijkt vwo aanbieden met meer ruimte voor aanvulling op het zesjarig curriculum. Het gaat om verrijking die alleen mogelijk is door ingrijpend te schuiven met lesstof uit de boven- naar de onderbouw. De leerling kan bijvoorbeeld projecten doen of stagelopen. Of hij kan masterclasses, extra vakken of vakken op de universiteit volgen. Hij rondt het vwo nog steeds in zes jaar af.

U heeft de mogelijkheid om beide programma's op uw school aan te bieden. Reguliere verrijking door middel van het aanbieden van extra lesstof of vakken is sowieso al mogelijk. Meer informatie over de Wet modernisering onderwijstijd vindt u op <https://www.nijksoverheid.nl>

Voorwaarden

Aanpakker, toezichthouder, vertrouwenspersoon

De conciërge is het hart van de school

Stress!

Scholen ervaren steeds meer druk. Is dat erg?

In gesprek met Murat Isik

Door ondanks het grote aantal potentieel verloren

Kookhavo

'Afwijking van theorie en praktijk werlt'

OVERGANG PO-VO

Tekst: Martijn de Graaff • Illustraties: Shutterstock

Ook (hoog)begaafde leerlingen soepel naar het vo Niet meer tussen wal en schip

Voor (hoog)begaafde leerlingen is de overgang van primair naar voortgezet onderwijs vaker dan gemiddeld een knelpunt. Een nieuwe regeling bevordert dat basisscholen en middelbare scholen de handen ineen slaan voor een soepele overgang. Wat komt er bij een dergelijke samenwerking kijken? Een gesprek met Desirée Houkema, specialist begaafdheid en talentontwikkeling.

Er komen in Nederland steeds meer initiatieven gericht op een soepele overgang van basisschool naar middelbare school voor (hoog)begaafde kinderen. Wat is daar organisatorisch en inhoudelijk voor nodig? Het is een van de vragen waarmee Desirée Houkema zich bezighoudt bij het National Talent Centre of the Netherlands (NTCN), ook bekend als het Landelijk Expertisecentrum Begaafdheid & Talentontwikkeling.

Waarom is een soepele overgang juist voor (hoog)begaafde kinderen zo belangrijk?

"Voor alle leerlingen is het belangrijk dat de overstap soepel verloopt en dat de doorgaande ontwikkeling is geborgd, of het nu gaat om kennis, vaardigheden of attitude. Bij (hoog)begaafde leerlingen komen daar een paar aspecten bij, die overigens per leerling anders kunnen zijn. Deze kinderen leren bijvoorbeeld sneller en zijn vaker gevraagd klaar in het basisonderwijs. Er is een groep die is uitgeleerd op de basisschool, maar die op andere gebieden (sociaal, emotioneel of fysiek) nog niet toe is aan het voortgezet onderwijs. Ze missen daar de aansluiting met hun —oudere— klasgenoten.

Ook komt het nog dikwijls voor dat deze leerlingen op de basisschool nooit echt zijn aangesproken op hun eigen ontwikkelingsniveau en leertempo. Ze missen leervaardigheden en -strategieën die nodig zijn wanneer het wel heden en -strategieën die nodig zijn wanneer het wel lastiger wordt. Op de middelbare school merken ze dat ze ergens echt voor moeten werken en gaan ze aan zichzelf twijfelen, met als resultaat dat ze blokkeren. Voor bijna alle leerlingen is de middelbare school wennen: groter gebouwen, meer leerkrachten, huiswerk. De gevoeligheid van begaafde leerlingen kan dat voor hen extra overweldigend maken."

Is versnellen wel of geen optie?

"Dat is het zeker. Alleen wordt het in de praktijk niet vaak toegepast omdat leerkrachten bang zijn dat de kinderen te jong op het voortgezet onderwijs komen. Dat komt ook

door het idee dat versnellen betekent: een klas overslaan. Maar er zijn bijna twintig vormen van versnellen. Je kunt ze globaal indelen in twee groepen. De eerste is versnellen op inhoud: een leerling zit het grootste deel van de tijd bij leeftijdsgenoten in de groep, maar wordt op een hoger niveau aangesproken. Of versnellen als gevolg van vervroegd instrueren, het overslaan van een groep, of het doorlopen van de lesstof van meerdere leerjaren in één jaar."

Hoe kunnen middelbare scholen hier rekening mee houden?

"Cruciaal is dat je je bewust bent van wat je mag verwachten van deze leerlingen, zeker als ze jonger zijn (in leeftijd of gedrag) dan reguliere eersteklassers. Het kan zijn dat er op de basisschool aandacht is besteed aan zelfinzicht en aan leerstrategieën, maar bij velen is dat niet het geval. Soms zijn ze gepest of hebben ze weinig zelfvertrouwen. Ook moet je beseffen dat deze leerlingen nog niet tegen hun grenzen zijn aangelopen. Dat maakt ze lowtsbaar in een nieuwe omgeving die veel meer van hen vraagt: cognitief, sociaal, emotioneel, qua fysieke ontwikkeling en vaardigheden. Het kan ook zijn dat ze de druk om te presteren als te groot ervaren, omdat ze zich gaan spiegelen aan de verwachtingen van hun omgeving.

Het overdrachtsdossier dat leerlingen meekrijgen van hun basisschool, is een momentopname. Als docent in de onderbouw kun je er niet van uitgaan dat ze zomaar alles kunnen. Het gaat om een complete benadering: didactisch en vakinhoudelijk, maar zeker ook pedagogisch. Centraal staat de vraag: wat heeft het kind nodig om zich optimaal verder te ontwikkelen? Bij de overgang naar het vo is dat een extra aandachtspunt. Mentoren en coaches kunnen daar een belangrijke rol in spelen. Er moet een stevige basis zijn in het kind zelf: je persoonlijke kwaliteiten en uitdagingen kennen, zelfreflectie kunnen toepassen, de juiste vaardigheden hebben, om hulp kunnen vragen als het nodig is. Bij alle initiatieven staan deze aspecten centraal."

Welke initiatieven zie je vooral?

"Je hebt bijvoorbeeld 8+-groepen: de leerling zit nog in groep 8, maar staat ook met een been in het voortgezet onderwijs."

'Er is een groep die is uitgeleerd op de basisschool, maar die nog niet toe is aan het voortgezet onderwijs'

SUBSIDIEREGELING PASSEND ONDERWIJS VOOR (HOOG)BEGAAFDE LEERLINGEN

In het regeerakkoord is 15 miljoen euro per jaar beschikbaar gesteld voor passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen. In december publiceert het ministerie van OCW een subsidieregeling. Deze heeft als hoofddoel samenwerkingsverbanden en schoolbesturen te stimuleren een doekend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs in de regio op te zetten, uit te breiden dan wel te bestaanden. Hierbij moet rekening gehouden worden met de regionale context. Meer weten? U kunt contact opnemen met uw regionale samenwerkingsverband voor meer informatie.

ONDERZOEK & HANDREIKING

- [Criteria for a transition year for gifted and accelerated students \(Grömping, 2020\)](#) - Master these, Universiteit Twente

- Handreiking overgangsjaar voor versnelde leerlingen (SLO, 2021)

Met aandachtspunten voor:

- De organisatie
- Het curriculum

VAARDIGHEDEN BEWUST ONTWIKKELEN

- [Tool 'Richting geven aan Zelfsturing' \(executieve vaardigheden\)](#)
- Excel tool om meer inzicht te krijgen in de gebieden waarop je executieve vaardigheden verder kunt ontwikkelen
- In te vullen door leerling, ouders, leerkracht
- Doel: zelfregulerend vermogen van kinderen/jongeren versterken (m.n. geschikt voor leerlingen in bovenbouw po / onderbouw vo

Meer luisteren naar kinderen en leerkrachten
én ouders!

Betere overstap van basisschool naar voortgezet onderwijs

Marlou van Rens

Samenvatting

De overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs verloopt, ondanks de inspanningen van de betrokken scholen, niet altijd soepel. In onderstaand promotieonderzoek is daarom onderzocht of kinderoparticipatie en een betere samenwerking tussen leraren onderling dit proces kunnen verbeteren. Uit de resultaten blijkt dat de ondersteuning van leraren niet altijd overeenkomt met de behoefte van kinderen. De voorbereiding vanuit de basisschool sluit niet altijd aan bij de verwachtingen van de leraren in het voortgezet onderwijs. De kinderen zelf

worden nauwelijks actief betrokken bij het transitieproces. Om een goede overstap te realiseren moeten de basisschool en de middelbare school meer samenwerken en voor een goede overdracht zorgen. Omdat kinderen de hoofdrolspelers zijn in het transitieproces kunnen zij vanuit hun verwachtingen en ervaringen een positieve bijdrage leveren aan een soepele overgang en daardoor een waardevolle bijdrage leveren aan het transitieproces. Bovendien heeft deze vorm van kinderoparticipatie een positieve invloed op de ontwikkeling en het welzijn van kinderen.

Elk jaar maken in Nederland ongeveer 180.000 kinderen de overstap van de basisschool naar het voortgezet onderwijs. Het is belangrijk dat deze overstap soepel en succesvol verloopt, omdat niet alleen de schoolloopbaan van kinderen daardoor wordt beïnvloed, maar ook hun welzijn en geestelijke gezondheid (Waters et al., 2012).

Na een succesvolle overstap lopen de leerlijnen door en heeft een kind vriendschappen gesloten, zelfvertrouwen ontwikkeld en vertrouwen in school gekregen. Een slechte overstap kan leiden tot een neerwaartse spiraal van onderpresteren, minder motivatie en uiteindelijk zelfs tot uitstroom of afstroom (Evangelou et al., 2008).

32

TJDSCHRIFT VOOR ORTHOPEDAGOGIEK

Transitieproces

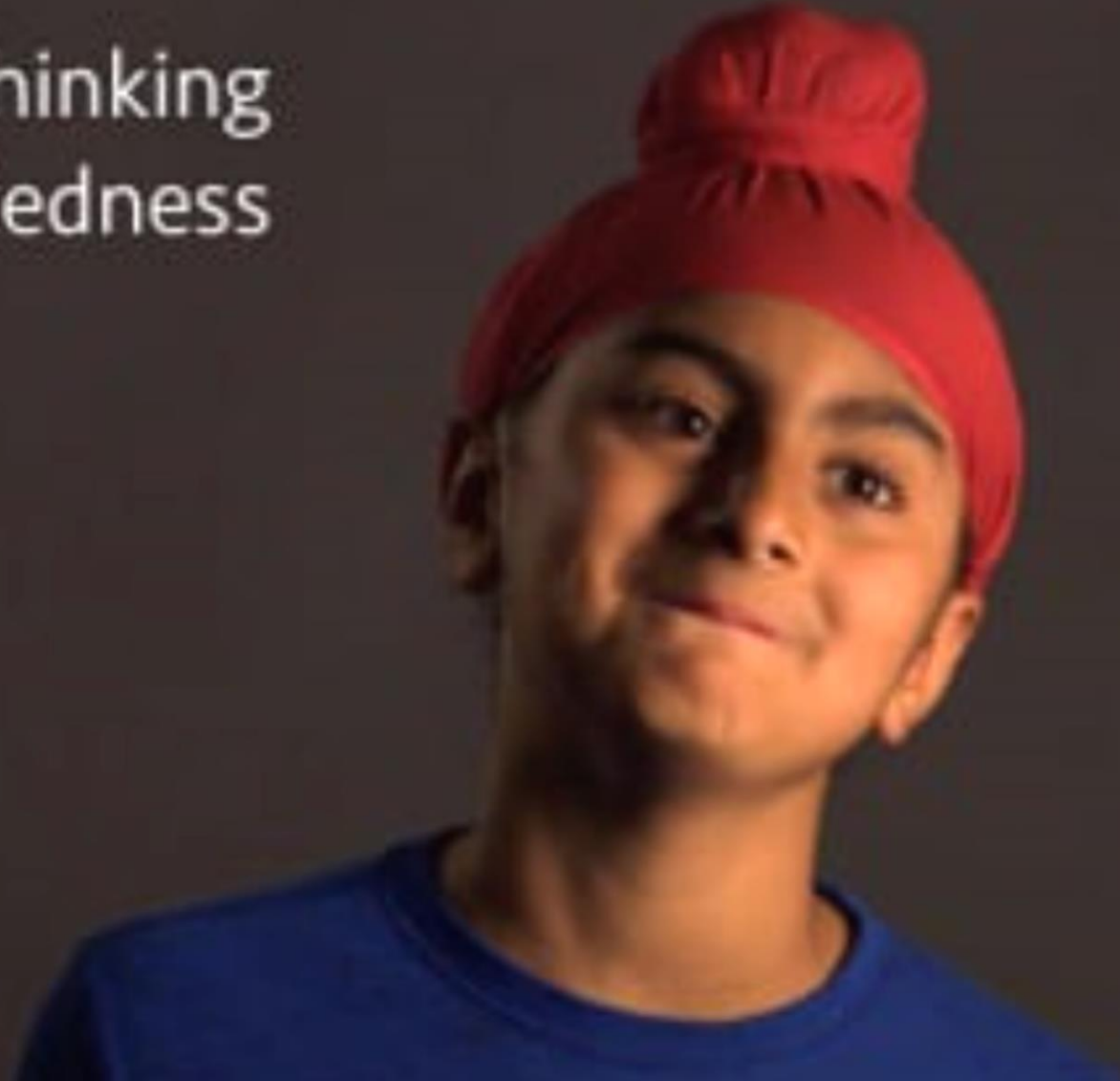

- **Kinderparticipatie:** positieve invloed op ontwikkeling en welzijn
- Betere **samenwerking** tussen leraren onderling
- Voorbereiding basisschool beter **afstemmen** op **verwachtingen** van leraren in vo

OVERWEGINGEN

- Overgangsjaar: Tussenjaar = tussenoplossing?
- Alternatieve manieren om een vloeiende “overgang” te faciliteren?
- Leerlingen met kenmerken van begaafdheid zijn een diverse “groep”
- Ontwikkeling binnen/tussen leerlingen kan op de verschillende ontwikkelingsgebieden sterk uiteen lopen (cognitief, sociaal, emotioneel, fysiek, spiritueel)
- **Vloeiende verbinding 0-18** ⇒ onderwijsvernieuwing (vb. [Stichting Nieuw Onderwijs](#) - [Expeditie Tienerschool](#), [Ontwikkelingsgericht Onderwijs \(TOO\)](#))
- Voor iedere leerling: **“Wat heb jij - in deze fase van je ontwikkeling - nodig om je verder te kunnen ontwikkelen?”**

Rethinking Giftedness

<https://vimeo.com/241875015>

We don't need to
rethink giftedness

We Need to Rethink School

Thuiszittersproblematiek of “**ontwikkelruimtegebrek**”?

RELATIE MET
“THUISZITTERSPROBLEMATIEK”?

THUISZITTERS: 5 MEEST VOORKOMENDE REDENEN

Volgens onderzoek door Ingrado:

- Psychiatrische problemen
- Gedragsproblemen
- Wachten op opvang
- Bureaucratie
- Thuisproblematiek

⇒ **Vaak meerdere problemen tegelijk (gemiddeld 3 per thuiszitter)**

+ **Overgang van primair onderwijs (po) naar voortgezet onderwijs (vo)**

brengt ook een risico op thuiszitten met zich mee (bijv. (vak)docenten VO i.p.v. groepsleerkracht in po is voor sommige leerlingen een grote overgang + grotere schaal op VO-school)

EXTRA/ANDERE RISICO'S BIJ BEGAAFDE DROP-OUTS?

Uit longitudinaal onderzoek (Renzulli & Park, 2002) naar risicoleerlingen (Betts & Neihart, 2010) blijkt het volgende kenmerkend te zijn in het ontstaan van problemen bij begaafde (potentiële) *drop-outs*:

- Instabiele thuissituatie
- Negatieve houding ten opzichte van autoriteit
- Gebrek aan passend uitdagend curriculum op school
- Slechte sociale aanpassing
- Onvoldoende communicatie tussen thuis en school

(N.B. Ook een lagere sociaal-economische status en het opleidingsniveau van ouders is een significante factor)

[Bron: Renzulli, J.S., & Park, S. (2002). *Giftedness and high school dropouts: Personal, family, and school-related factors* (RM02168). Storrs: University of Connecticut, The National Research Center on the Gifted and Talented.]

(Potentiële) drop-outs
&
Begaafdheid

Van begaafde “drop-out” naar creatieve, hoogbewuste mensen met een sterk ontwikkelingspotentieel

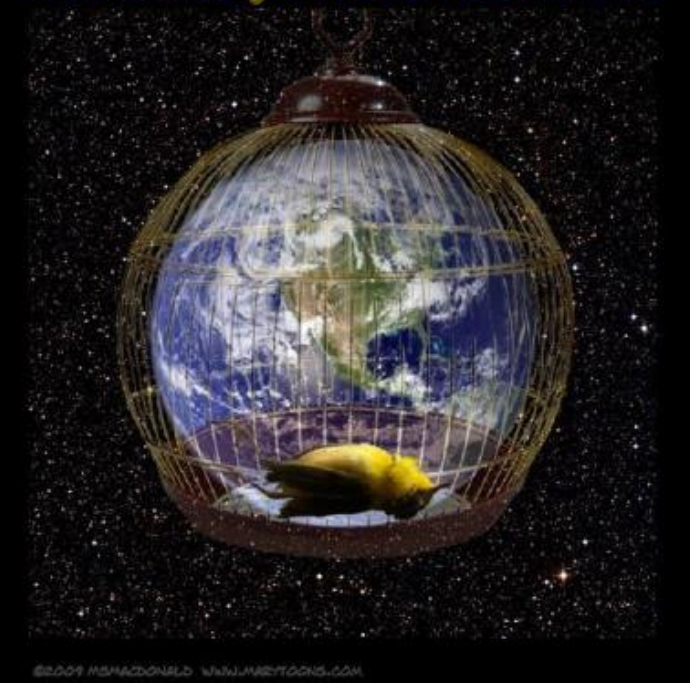
Van vastlopen naar perspectief op ontwikkeling

Download ⇨

Wat kunnen we leren van mensen met kenmerken van begaafdheid die (tijdelijk) uitvallen in een reguliere (onderwijs)setting?

The Canary in The Coal Mine

©2009 M&M MACDONALD WWW.M&MBOOKS.COM

Desirée Houkema

Arnhem, 2020

Mogelijke vragen t.b.v. samenwerking PO-VO

Bijvoorbeeld: 1e ronde groepen in PO & VO apart,
2e ronde verder uitwisselen o.b.v. opbrengsten 1e ronde

UITWISSELING PO & VO

VRAGEN PO

- Wat hoop je dat leerlingen geleerd hebben in het PO?
Hoe zie je ze graag de overstap maken naar het VO?
- Welk beeld heeft men in het PO van wat leerlingen nodig hebben qua kennis, vaardigheden en attitude om een goede overstap naar het VO te kunnen maken?
- Zijn er andere/extra aandachtspunten m.b.t. begaafde leerlingen? Hoe wordt hier in het PO aandacht aan besteed?
- Welke ervaringen horen jullie terug van oud-leerlingen als ze al een tijdje op het VO zitten? Waar hebben ze baat bij gehad? Wat vonden ze lastig? Is er iets wat ze terugkijkend in het PO gemist hebben? Is er iets wat ze in het PO heel erg waardeerden en missen in het VO?

VRAGEN VO

- Wat ervaar je dat leerlingen geleerd hebben in het PO?
Hoe zie je ze binnenkomen op het VO?
- Wat hebben leerlingen nodig voor een goede start in het VO en om het VO succesvol verder te kunnen doorlopen?
- Zijn er andere/extra aandachtspunten m.b.t. begaafde leerlingen? Hoe wordt hier in het VO aandacht aan besteed?
- Welke ervaringen horen jullie van je leerlingen als ze al een tijdje op het VO zitten? Is er iets wat ze terugkijkend in het PO gemist hebben, of juist heel erg waardeerden en missen op het VO?

TUSSENOPBRENGSTEN

- Formuleer een “OPROEP” (pleidooi) richting het PO cq. VO
- Geef daarin aan wat er in het belang van begaafde leerlingen nodig is in het kader van de aansluiting PO-VO

⇒ Dit vormt de input voor de 2^e sessie (PO & VO)

VRAGEN PO&VO

- Start: Delen van belangrijkste inzichten uit de eerste ronde
- Wat kunnen we van elkaar leren?
- Wat kunnen we voor elkaar betekenen?
- Hoe gaan we dit concreet verder vormgeven (in onze regio)?
- Wat is er nog meer nodig?
- Wat kan het samenwerkingsverband hierin betekenen?

CONTACT

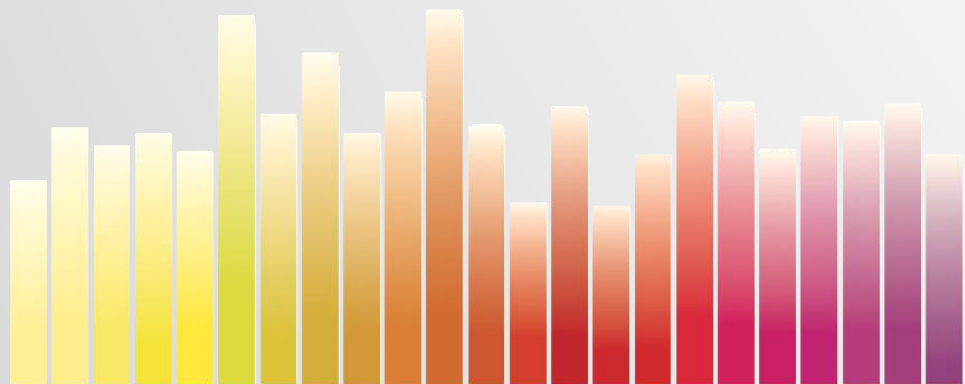
Desirée Houkema

(Hoog)begaafdheid In-Zicht,

National Talent Centre of the Netherlands (NTCN)

 info@hb-in-zicht.nl

 d.houkema@nationaltalentcentre.nl

ETSN | European Talent Support Network

